

O'XSHATISHLARNING LINGVOMADANIY XUSUSIYATI: O'ZBEK VA
INGLIZ TILI MISOLIDA

ЛИНГВОКУЛЬТУРНЫЕ ОСОБЕННОСТИ НАЦИОНАЛЬНО-
КУЛЬТУРНЫХ СРАВНЕНИЙ В СРАВНИТЕЛЬНЫХ ОБОРОТАХ: НА
ПРИМЕРЕ УЗБЕКСКОГО И АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКОВ

LINGVOCULTURAL FEATURES OF NATIONAL-CULTURAL SIMILES: A
COMPARATIVE STUDY OF UZBEK AND ENGLISH

Duvlaeva Nozigul Xolmuxammat qizi

Senior teacher at Tashkent State University of Economics

Дувлаева Нозигул Холмухаммат кизи

Ташкентский государственный экономический университет,

Старший преподаватель

Duvlaeva Nozigul Xolmuxammat qizi

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti Katta o'qituvchisi

Email: nozigulduvlaeva@gmail.com

n.duvlaeva@tsue.uz

Annotatsiya. Ushbu maqola o'xshatishlarning lingvomadaniy xususiyatlarini o'zbek va ingliz tillari kontekstida batafsil tadqiq qiladi. Tadqiqotda o'xshatishlarning faqat badiiy bezak sifatidagi funksiyasi emas, balki milliy-madaniy qadriyatlarni aks ettirish va personajning ichki ruhiyatini ochishdagi roli ham o'rganiladi. Shu bilan birga, o'xshatishlar orqali tilning milliy madaniyat bilan chambarchas bog'liqligi, ularning badiiy va psixologik ta'siri, shuningdek, syujetni boyitishdagi imkoniyatlari ham tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: o'xshatish, lingvomadaniy tahlil, milliy-madaniy xususiyat, o'zbek adabiyoti, ingliz adabiyoti.

Аннотация. Данная статья подробно исследует лингвокультурные особенности сравнений (симиле) в контексте узбекского и английского языков. В исследовании рассматривается не только функция сравнений как художественного средства, но и их роль в отражении национально-культурных ценностей и раскрытии внутреннего мира персонажей. Кроме того, анализируются связи языка с национальной культурой через сравнения, их художественное и психологическое воздействие, а также возможности обогащения сюжета с помощью этого выразительного средства.

Ключевые слова: сравнение, лингвокультурный анализ, национально-культурная специфика, узбекская литература, английская литература.

Abstract. This article provides a detailed study of the lingvocultural features of similes in the context of the Uzbek and English languages. The research examines not only the function of similes as a literary device but also their role in reflecting national-cultural values and

revealing the inner world of characters. Additionally, the study analyzes the connection between language and national culture through similes, their artistic and psychological impact, as well as their potential to enrich the narrative.

Keywords: *simile, lingvocultural analysis, national-cultural features, Uzbek literature, English literature.*

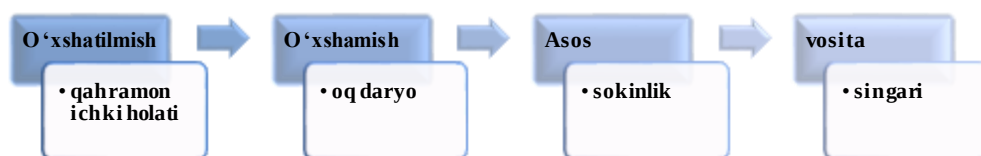
Kirish

O'xshatish – badiiy nutqning qadimgi va samarali vositalaridan biri bo'lib, inson ruhiyatini, ijtimoiy muhit va madaniyatni aks ettirishda keng qo'llaniladi (Crystal, 2008). O'zbek va ingliz adabiyotida o'xshatishlar turli xil badiiy va lingvomadaniy funksiyalarga ega: o'zbek hikoyalarida ular milliy qadriyatlar va ichki ruhiyatni ochishga xizmat qilsa, ingliz hikoyalarida ko'proq vizual va psixologik ta'sirga yo'naltirilgan. Mazkur tadqiqotning maqsadi – o'zbek va ingliz tilidagi o'xshatishlarning lingvomadaniy xususiyatlarini aniqlash, ularning milliy-madaniy kontekstda ishlatilishini tahlil qilish va adabiy misollar orqali solishtirishdir. Ma'lumot manbalari sifatida o'zbek adabiyotidan Abdulla Qahhorning “Tomoshabog” va “O'tgan kunlar” asarlari hamda ingliz adabiyotidan O'Henryning “The Gift of the Magi” va Thomas Hardyning “Tess of the d'Urbervilles” asarlari tanlangan. Tahlil usuli sifatida lingvomadaniy va stilistik yondashuv qo'llanildi. O'xshatishlar matn kontekstida aniqlanib, ularning milliy-madaniy va badiiy funksiyalari tasniflandi. Shuningdek, adabiy misollar orqali qiyosiy tahlil olib borildi.

Asosiy qism

O'zbek hikoyalarida o'xshatishlar, asosan, personajning ichki ruhiyatini ochish va milliy qadriyatlarni boyitishda muhim vosita sifatida ishlatiladi. Masalan, Abdulla Qahhorning “Tomoshabog” asarida: “Uning nigohi oq daryo singari sokin edi” degan o'xshatish personajning ichki tinchligi va sokin ruhiyatini chuqur tasvirlaydi. Bu yerda daryo timsoli nafaqat tabiiy obraz, balki o'quvchiga personajning his-tuyg'ularidagi xotirjamlik va soddalikni his qilish imkonini beradi. Muallif real tabiat tasviri – daryoning sokinligi orqali insonning ruhiy holatini o'ta aniq aks ettirmoqda. Bu esa obrazdagi ruhiy o'zgarishni aniqroq tasavvur qilish imkonini beradi. Ichki sokinlikning ko'z orqali ifodalanishi ham bejiz emas: “Ko'z – ko'ngil oynasi” deydilar. Insonning ichki dunyosi, ruhiy holati ko'zlarda aks etib turadi.

Kontekstdagi o'xshatishning yuzaga kelishini quyidagicha tushuntirish mumkin:

Shuningdek, “O'tgan kunlar” hikoyasidagi: “Qalbi bahor gullari kabi toza edi” degan ifoda personajning sof qalbi va ichki go'zalligini ochib beradi, milliy-madaniy qadriyatlar – sof qalb, sadoqat va ma'naviyat – orqali o'xshatishning estetik va badiiy funksiyasini boyitadi.

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIY TAFAKKUR VA INNOVATION G'OYALAR

Qalb singari abstrak tushunchani gul kabi aniq predmetga qiyoslash esa tasvirning reallashuviga yordam bermoqda. Bilamizki, mumtoz adabiyotda ham, xalq og'zaki ijodida ham shaxsning gulga qiyoslanishi uchraydi. Muallif bu qiyosni qalbgaga ko'chirish orqali gul leksemasidagi "tozalik, noziklik" semasini faollashtirgan:

Shu tariqa o'zbek hikoyalarida o'xshatishlar nafaqat ruhiyatni ochishga, balki milliy urf-odat va qadriyatlarni ifodalashga xizmat qiladi, badiiy tilning poetik boyligini oshiradi.

Ingliz adabiyotida esa o'xshatishlar ko'proq vizual va psixologik ta'sirga yo'naltirilgan. O. Henryning "The Gift of the Magi" hikoyasida: "Her eyes sparkled like stars in the night" degan o'xshatish orqali personajning ichki his-tuyg'ulari yorqin va jonli tasvirlanadi. Bu misolda yulduzlar timsoli nafaqat ko'zning nurini, balki personajning qalbining nafisligini, hayotga bo'lgan ishtiyoqini ham aks ettiradi. Shuningdek, Thomas Hardyning "Tess of the d'Urbervilles" asarida: "She walked with the grace of a swan" degan o'xshatish personajning harakatidagi nafislik va badiiy uyg'unlikni ochib beradi, uning tashqi ko'rinishi orqali ichki ruhiyatining teranligi va ijtimoiy kontekstdagi o'rnini his qilishga imkon yaratadi. Ingliz adabiyotida o'xshatishlar qisqa va ixcham, vizual effektga boy bo'lib, o'quvchiga psixologik holatni tez va aniq yetkazadi, shuningdek, syujetni boyituvchi badiiy vosita sifatida ishlaydi. Ikki til va madaniyat kontekstida o'xshatishlar turlicha ishlatilsa-da, ularning badiiy funksiyasi va ruhiyatni ochishdagi ahamiyati o'xshashlik ko'rsatadi: o'zbek hikoyalarida ular milliy-madaniy qadriyatlar bilan uyg'unlashsa, ingliz hikoyalarida ular personajning individual psixologiyasini vizual va jonli tasvirlashga xizmat qiladi.

O'xshatishlar lingvomadaniy jihatdan ikki tilda ham til va madaniyat bilan chambarchas bog'liq. O'zbek hikoyalarida o'xshatishlar badiiy va poetik ifodaga boy bo'lib, o'quvchi uchun milliy madaniyatni his qilish imkonini beradi. Ingliz hikoyalarida o'xshatishlar qisqa, ixcham va vizual tarzda ta'sir ko'rsatadi, shuningdek, personajning psixologik holatini ochishda samarali vosita hisoblanadi.

Shunday qilib, o'xshatishlarning funksiyasi va maqsadi tildagi milliy-madaniy kontekstga bog'liq bo'lib, ularning badiiy, psixologik va madaniy ahamiyatini ko'rsatadi. Lingvomadaniy tahlil o'xshatishlarning turli tillarda turlicha ishlatilishini va ularning adabiy qadrini ochib beradi.

Xulosa

Ushbu maqolada o'zbek va ingliz tilidagi o'xshatishlarning lingvomadaniy xususiyati tahlil qilindi. Natijalar shuni ko'rsatdiki, o'zbek hikoyalarida o'xshatishlar milliy-madaniy qadriyatlarni aks ettiradi, ingliz hikoyalarida esa ular syujet va psixologik holatni tez yetkazish vositasi hisoblanadi. Shu jihatdan o'xshatishlar nafaqat badiiy, balki lingvomadaniy jihatdan ham o'rganishga arziydigan adabiy vosita ekanligi tasdiqlandi.

Adabiyotlar:

1. Crystal, D. (2008). A dictionary of linguistics and phonetics (6th ed.). Blackwell Publishing.
2. Qahhor, A. (1970). Tomoshabog'. Toshkent: Sharq.
3. Qahhor, A. (1975). O'tgan kunlar. Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi nashriyot.
4. O. Henry. (1906). The gift of the magi. New York: McClure, Phillips & Co.
5. Hardy, T. (1891). Tess of the d'Urbervilles. London: Osgood, McIlvaine & Co.

